

v mesto, premišlujem, koliko sem pač že čula slovenskih besed.*)

Žalostni rezultat mojega premišljevanja: niti jedne. Kar se mi je dosedaj govorilo, kar je množica okoli mene čebljala, vse je bilo rečeno le v tisti blaženi nemščini, kakor če bi bili res tam kje v „rajhu“. No, si mislim, bomo pa videli, če se res ne da nič prisiliti. Izstopivša iz voza, zahtevam tedaj od prihajajoče sobarice sobo v slovenskem jeziku. Oh, kako se mi je uljudno klanjala, kako je znala lepo v domačem jeziku govoriti; prav videlo se ji je, da jo veseli, streči slovenskemu gostu.

Tako se mi je godilo vse povsod. V prodajalnicah, kjer je vse tolklo tisto spačeno ljubljansko nemščino, sem zahtevala v slovenskem jeziku, a mahoma so se zavedli mladi merkurjevi sinovi svojega slovenskega pokolenja in domača beseda jim je tekla prav gladko iz ust. V gostilni, v sladničarni, vse, povsod se mi je streglo po slovenski, ker sem jaz tako govorila in hotela.

Vprašam tedaj, kje bi bil tisti nemški značaj naše bele Ljubljane, če bi se vsi držali načela: govoriti na cesti in v javnih lokalih le v lepem našem domačem jeziku? Pristnih Nemcev je v Ljubljani res tako malo, da se mej Slovenci kar izgublajo, krivi smo si tedaj sami, če ima naša slovenska metropola pečat nemštva. Moški spol je v tem oziru nekoliko — ne baš veliko — a vendar nekoliko boljši. A naše dame? — joj meni! — človek bi kar mislil, da jih je sram govoriti v svojem materinskem jeziku. Ali ni to žalostno? Ali moremo potem zahtevati, da naj tujci spoštujejo naš narod, če ga sami preziramo, teptamo in potujčujemo? To bi bila nezmisel. V prvi vrsti moramo sami za to skrbeti, da pridobimo svojemu jeziku pravo veljavo. Verjemite mi, cenjene moje bralke, i najbolj zagrizena nemška tvrdka se ne bode branila slovenskega jezika, če ji prinaša kupcev. Sicer pa mislim, da je dolžnost vsakega zavedenega Slovenca, zahajati le v slovenske prodajalnice. Dunajske krščansko-socijalne gospodinje se ogibajo vsake židovske tvrdke, pa se me Slovenke ne bi mogle ogibati nemških?

Ohrabrite se tedaj, Slovenke, govorite slovensko, kjerkoli ste, navadile se boste, da se vam ne bode več jezik zapletal, lomeč svojo materinščino (o ironija!) Kmalo se tudi občinstvo privadi, da tudi izvoščeki ne bodo več ponujali svojih „steinköln“.

Odpotovala sem iz Ljubljane z bridko zavestjo, da bi bilo lahko vse drugače — boljše — da le trdno hočemo. Bog daj, da bode res drugače, ko se spet vrnem v ljubljeno mi mesto.

Zvon na peronu zapoje v tretjič. „Laibach — einsteigen! mi doni zopet na uho. Sprivodniki zalopnejo in zaklepajo vrata. — „Fertig“ — in vlak se pomiče zopet naprej. — Bog te živi, lepa moja Ljubljana, Bog

*) Pridite v Trst in slišali bode, ali Vam bode kdo ponujal voz po nemško ali v kakem drugem jeziku, razven italijanskem! Kaj pravim Trst?! Vsako mesto kaže že ob vstopu vanje svoje narodno lice, zakaj li n a š e ne? Ali razume in zna italijansko vsak ki pride v Trst? (Op. ur.)

te živi, in daj tvojim prebivalcem ponosa, pravega narodnega ponosa, da se nam prikaže kot prava, krepka Slovanka.

Danica.

Oh, ene ni!

Mraz in zima sta zbežala,
Gorko solnce sije spet;
Pomlad se je prismejljala,
Pestro žizen pripeljela,
Mnoge cvetke gledam cvet.
Ene, najbolj ljubeznive,
Zdaj pa več med njimi ni,
Milice cvetice žive
Hčerke mi nepozábljive,
Ki pod Čavnom v grobu spi . . .

I. V—v.

Častni član.

Spisala Milka.

S čitalničnega okna V. je plapolala črna zastava, oznanjujoča tržanom, da je nehal živeti najnovejši častni član Luka Jermen. Od severa in juga zaganjala sta se vetrova v njo. In obema je ugodila. Zdaj je zamahnila proti jugu, zdaj proti severu. Toda tudi tega vrtenja je bilo skoro konec. Sneženi kosmiči jeli so jo obsipati in kinčati sé svojimi zvezdicami.

Polagoma se je i črni prapor umiril, in je liki drevesna skorja skrčen in zmrzel štrlel iz okna.

Čitalničarji so ga potegnili na podstrešje, da se tam otaja in posuši, ter počaka nove prilike, da bode oznanjeval smrtni dan narodnih sinov.

Dovolj dolgo je danes visel.

Čitalničarji zvršili so res svojo narodno dolžnost. Pokazali so svetu, da znajo v istini čislati svoje ljudi, svoje člane. In Luka Jermen bil je celó častni član čitalničin. —

Ko je ta ob novem letu slavila tridesetletnico svojega obstoja, spomnila se je v naglici svojih ustanoviteljev ter imenovala jih častnim članom. Žalibog, da jedini gospod Luka Jermen je brez svoje volje in želje dospel do tega mesta. On jedini je bil še živeči ustanovitelj čitalnice v trgu V

Ali tedaj, pred tridesetimi leti, bili so burni časi. Skoro, bi rekla, gorjé mu, kdor si je upal sé svojo narodnostjo na dan. To so vam bili možje, značaji, ki so kljubovali vsem silam, da so narod probudili. Tudi v trgu V. bilo je nekaj tacih vrlih narodnjakov. Seveda bila jih je komaj peščica, in kdo bi neki takrat iskal

povsem narodne trge ali vasi? Povsod bile so se razne stranke.

Tudi tržki učitelj Luka Jerman občutil je dovolj ostrih pušic, katere so nanj metali nasprotniki. A kaj vse to! Mlad, srčan, z dušo in telom naroden, odbijal je vrlo vse napade in posrečilo se mu je ob novem letu 186— pozdraviti v čitalnici kopico narodnih tržanov. Nekaj časa bil je njen voditelj. A ker so mu kruhodajalci po ovinkih poročali, da njegova učiteljska služba ni z njim utelesnjena, odstopil je od predsedništva in bil je tajnik čitalnice dolgo let, kar gotovo ni bilo pri tedanjih razmerah posebno lahko. . . .

V trgu imeli so tačas samo jednorazrednico. Luka Jerman je bil v tej voditelj in učitelj. Dosiravno ni bil učenec novejših učiteljšič, vendar ni zaostajal za mlajšimi kolegi. Z radostjo se je poprijel vsake dobrodelne novosti na šolskem polji. Ni čuda torej, da je s posebnim navdušenjem pozdravil nove šolske zakone. Kako se mu je duša oddahnila takrat!

Začutil se je zopet mladega, čilega, za vsako delo sposobnega. Dober in blag kakor je bil, žrtvoval se je vsega svojim učencem in svojim tržanom. Živečih sorodnikov ni imel. Prišel je nekdanj sam v trg. Dobil je službo pomožnega učitelja in ostal v trgu. Nihče ga ni povprašal „ni odkod ni čegav si“.

Bival je v trgu zadovoljen in srečen. Navezan je bil na te ljudi, kakor mati na svoje dete. Priljubljen se mu je ta kraj tako, da so pretekla po 3, 4 leta, da ga ni ostavil še za jeden dan ne.

Tudi „Sokol“ je oživel v trgu. Razume se, gospod učitelj je učil telovadbo in bil je duša temu društvu, kakor tudi pevskemu zboru. Koliko večerov in noči je prebdel, da bi glasove tržke mladine ugladil, da bi jih združil v krasno soglasje! Ni se bal dela in truda. „Naprej, naprej, dokler je moč v meni“, prigovarjal si je vrli narodni delavec. Pohvale in zahvale ni sprejemal. Najlepše plačilo mu je bila probujena narodna zavest. Kako se mu je lice veselja širilo, ko je gledal plod svojega dejanja! Po takih trudapolnih dnevih, ko je legal k počitku, šepetal si je, glej, Luka, saj nisi delal zaman, nisi delal zaman

Trg se je v teku let povečal in tudi njegovi prebivalci so se pomnožili. Z novimi šolskimi zakoni prisilil se je mladi naraščaj obiskovati šolo redno. Za šolo odmenjen prostor bil je že prenapolnjen. Velevalo se je novemu šolskemu svetu jednorazrednico raširiti v dvo-razrednico. Treba je bilo še drugega učitelja. V svojem delovanju že osiveli Jerman veselil se je novega pomočnika. Svest si je bil, da mu bode ta v istini pomočnik, toliko v šoli kolikor v narodnem delu. Presenetilo pa ga je poročilo, da sta razpisani obe mesti, nadučiteljsko in podučiteljsko. Kaj storiti? Najkrajša pot! prosil je za podelitev razpisanega nadučiteljskega mesta. In ni se klanjal, priporočal, zagovornikov ni iskal. Tega ni znal. Z dobro nadejo v duši stopal je po trgu isti dan, ko se je odločilo, katerim se službi podelita. Merodajne osebe ni srečal nobene. Pač, tam pod lipo stal je stari župnik.

Smehljaje se, potrkal je po tobačnici in ponudil mu duhana. „Lepo jesen imamo letos, gospod župnik“.

„Jesen, in kmalu bo zima, gospod Jerman, zima pride zima“. — „Kaj bi tarnali gospod župnik, saj se vsako leto vrstijo štirje letni časi, preide zima, pa je pomlad zopet pri nas“, osrčuje učitelj župnika. „Da, da, vse je res in prav; pa prišla bo zima ena sama zima, ki ne odstopi pomladi svojega mesta — in tedaj pojdemo gospod Luka, ponesejo nas in druge moči, drugi ljudje pridejo na naša mesta“. — „Pa kaj bi se stojè pomenkovala sredi trga. Z menoj pojdite pri policu starega si poveva še kaj“. — Šla sta, dve blagi duši za druge ljudi vse žrtvujoči. V farovžu sta sedela pri kupici vina in razgovarjala se o marsičem. Razgovor pa ima ni šel prav od srca. Gospod župnik je nekam tehtal vsako besedo, kar ni bila njegova navada. Gospod učitelj, videč starega župnika, ki je bil po navadi poln dovtipov in kratkočasnic, danes bolj zamišljenega, utihnil je tudi sam. Le zadnje jesenske muhe brenčale so po sobi, letale z jedne pleše na drugo, kakor bi hotele prodreti v duševno delovanje teh modrih glav

„Na dobro zdravje, gospod Jerman!“ — „Bog vas živi, gospod župnik!“ in trčila sta s kupicama. „Kaj bi vam dalje zakrival, dragi moj? Resnica, dasi oči kolje, mora na dan. Poznam vas za srčnega moža, torej vedite, da v denašnji seji šolskega sveta so vas ovrgli. Drug je imenovan na vaše mesto. Reklo se je, da ste že stari in da v trgu je treba novih, mladih, krepkih moči“. — Sam ni vedel stari župnik koliko je v jednej sapi povedal. Hvala Bogu, kar ga je tako davilo, šlo je na dan. Kaj bi odgovoril na to revček učitelj? Molčal je, molčal kakor stena. Z ustmi je cmakal in nekam težko požiral solze, ki so hotele izdati njegov duševni položaj. Hraber, srčan je bil vselej in tudi danes, ko bi se mu velevalo iti v boj proti narodnim sovražom, stal bi tam na prvem mestu kakor nekdanj. A ta novica ga je potrla, končala ga. „Nisi več za rabo, drugih moči jim je treba, ti si prestar, preslab“ ponavljal si je v jedno mer. Z roko je parkrat potegnil po čelu, da bi zbral svoje misli, odkašljeval se, da bi kaj spregovoril, a ni šlo in ni šlo.

Muhe so brenčale v sobi in plezale po šipah navzgor, navzdol; drugače je bilo vse tiho, vse mirno. Tudi župniku se ni zljubilo več govoriti, s čim naj bi tolažil? . . .

Čez nekaj časa dóbi povelje odstopiti stanovanje novemu nadučitelju. Zbral je malenkosti svoje in pripravil se sprazniti sobe, v katerih je prebival dolgo vrsto let. Med temi zidovi skoval je toliko in toliko naklepov; toliko blagih načrtov je izdelal kako koristiti ljudem in ravno ti so mu pokazali vrata čes — „idi, izsesali smo tvoje moči, drugih potrebujemo“.

In šel je. Štiri dobre ure hoda od tod, med planinami ustanovljena je bila šola za silo. To učiteljsko mesto podelilo se je gospodu Jermenu. Z malo prtljago oprtan, spremljeval ga je šepavi Jaka, planinski pastir. In naselil se je med planinci gospod Luka Jerman.

Z ljudmi je le malo prišel v dotiko. Skoro pol leta je sameval. Po zimi ni bilo možno otrokom priti do šole;

in zima je v planini daljša nego v dolini. Ostavil ni tega zakotja nikdar več. Ali se je še spominjal trga, ali je premišljeval kedaj o narodnej probuji?

Bog ve! Jadikoval in tožil ni nikomur. In komu tudi? Na pol gluha Franca dekla in hišina njegova gotovo bi mu še odgovora ne dala. In molčal je ter ogle doval in opazeval planinske vrhove kako se z oblaki objemajo v večno pobratimstvo.

Dalje oko ni sezalo, kajti gora in nebo stikata se takorekoč v jedno neprovdorno tvarino. V tej gorskeji kotlini samo staril je nekaj let učitelj Luka Jermen. . . Počasi, počasi približevala se je zima. Vrhovi gorâ lesketali so v krasnej, kristalnej sneženi belobi. I njemu približala se je zima, ona zima, ki ne odstopi pred pomladjo nikdar. . .

Sneg osivelih las naznanjal mu je zimo življenja. . . Doli v trgu streljalo in pokalo je na Silvestrov večer, na predvečer velike slavnosti čitalnične, ko bode ta slavila svojo tridesetletnico. Koliko preglavice prizadevale so možkim in ženskim glavam krasne toalete! Pred tridesetimi leti došli so čitalničarji v domačih nošah; zdravo jedro v zdravej lupini. Seveda po tridesetih letih spremenilo se je mnogo, mnogo. Zal, da so ustanovitelji čitalnice prezgodaj legli v grobove. Pa menda je še bolje tako. — Nove moči, nove šege, preveč puhle semtertja. . . Jedinj gospod Luka Jermen je še živol ob času tridesetletnega rojstva čitalnice v V. Čudno, da so se ga spomnili! Tudi častno diplomo so napisali. A odposlali je še niso; ker so čakali, da pride šepavi Jaka v trg da mu jo dajo naj jo ponese v planine. —

Nikdar ni zvedel o tej časti gospod Jermen. Izdahnil je svojo plemenito in blago dušo sam samecat. Polugluha Franca našla ga je neki večer mrtvega na tleh poleg stolice. . .

Sneženi vrhovi planin okrašeni z vzhajajočo zarjo svetili so mu k pogrebu. A doli v trgu razobesili so čitalničarji črno zastavo, ker je došel pastir Jaka in pravil jim o smrti gospoda Luke. Hvaležni tržani! Diplome pa niso odposlali, ker je itak ne bi sprejel več najnovejši častni član.

Književnost in umetnost.

Žena — književnica v Carigradu. Prevod njenega članka iz „Ikdama“. (Zvršetek.)

Na moj članek se je hitro podvizalo nekaj francoskih pisateljev s članki. Vsi so mi odobravalj in pomilovali lažnjivega pisca. Nekateri so se pa izrazili tako: „Turške žene so izredno srečne. Naša navada je pa, da gojimo o njih krivo menenje. Tega se nam ne more oprostiti. Ako vzamejo turške žene naše žene v pretres, morajo nas pomilovati. Ako hočemo, da znamo, kako je srečen kakov narod izven naše domovine, ne smemo ga soditi po naših običajih in potrebah nego po njegovih. Na to treba dobro paziti.“

Kolikor bolj napreduje znanost, tem bolj nedostajaje sreče in blagostanja. Kdo more zanikati, da se je dan danes sé znanostjô razširila tudi pokvarjenost ne samo v Evropi nego po vsem svetu? Kakor se širi znanost, takó se širi tudi nemoralnost in vsake vrste slabe navade.*) Sreča, blagostanje in prosveta ni povsod ednaka. V nekaterih krajih ni prosvete, a narod je srečen in zadovoljen; v nekaterih krajih pa, kjer je narod prav prosvetljen, je prav malo sreče. Vsak narod ima svoje običaje, vero, napredek, prosveto in blagostanje po svojem načinu. Nekateri evropski književniki spuščajo se na nas Musulmanke z vsakovrstnimi izmišljotinami in psovkami. Ali se način življenja evropskih žen strinja povsem sé znanostjo, ko se jemlje v obzir: človeška sreča, družinske dolžnosti, hišna uprava in ženske vrline?

Ali obstoja ženska izobrazba v tem, da ženske jahajo na biciklu, zahajajo na plese, koncerte in se mešajo v posle svojih možkih? Ali je njihova dolžnost, da vzgajajo deco, ki bode marljivo delovala za blagor človeštva in junaško služila domovini svoji? Brez dvoma to je drugo.

Seveda je treba, da se tudi žene učé, pišó in da se vvedejo v vse stroke znanosti. Vsaka naj bode prav učiteljica o nauku in veri, npravstvenosti in vzgoji. Tako se mora pripravljati deca. Treba jo je učiti rokodelstva, trgovine in ekonomije; učiti svojo deco, da bode ona kdaj bogatila svojo domovino, da bode delala na blagor svojih rojakov.

Ženska dokler je devojka, naj se učí in čedalje bolj širi krog svojega znanja. Ali ko se poroči, mislim, da ni umestno, ostaviti moža, zanemarjati otroke in dom ter pohajati vseučilišča. Ko vse opravi in uredi v domu, naj se bavi se znanostjo in umetnostjo. Ni potreba, da se posvečuje športom, ker to se ženskam ne spodobi.

Žena more biti zdravnica, pesnikinja, učiteljica, pisateljica, a najbolje je, da je ono, kar od nje zahteva okolica in domovina.

Naše običaje, našo srečo in značaje ni treba primerjati z evropskimi. Vsak narod ima svojo dobro in slabo stran, svoje običaje in svoj značaj. Ko se učeno razpravlja o kakem narodu, treba je jemati v poštev njegove običaje in potrebe. Me imamo dovolj osebnih in duševnih pravic. Nismo idjotkinje, če tudi smo vedno le doma. V ljubezni naših mož, naše dece, v naših domih znamo svoje dolžnosti in gojimo za nje viša čuvstva. S tega stališča je treba promatrati turške žene in proučavati je. Knjiga Joliar-jeva je zgrešila svoj cilj. Morda jo je napisal za lastno korist. V Evropi je mnogo ljudi, ki pišejo na sličen način. Ne znam besede, ki bi jih bolje označila nego „basnoslovci“.

V Evropi je napisano mnogo knjig proti nam a tudi prilično število jih je, ki govore za nas. Eni odobravajo naš način življenja, našo vero in npravnost.

Pred šestimi meseci me je užalila knjiga Joliar-jeva.

*) Tudi naši stari trdè, da je svet slabši, od kar se širi znanost, ali to je povsem krivo. Ako pogledamo zgodovino, razvidimo, da je bilo nekđaj še mnogo več hudobije nego sedaj. Tu se torej ne strinjamo s Turkinjo-pisateljico, kajti me vidimo le v prosveti-rešenje. (Op. ured.)